

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH, MUZEÓW I ZBIORÓW

ALEKSANDER LUKASIEWICZ
OGRÓD BOTANICZNY UAM

LITERATURA DOTYCZĄCA OGRODÓW BOTANICZNYCH

Piśmiennictwo na temat ogrodów botanicznych i arboretów jest bardzo bogate. Nie sposób jest wymienić wszystkich publikacji wydawanych w różnych krajach i w różnych językach. Warto jednak podać do szerszej wiadomości ważniejsze pozycje literatury.

Wprowadzony przeze mnie podział ma na celu ogólne zorientowanie co do charakteru tych publikacji. W pewnych grupach wymieniałem przykładowo tylko niektóre prace.

Literatura naukowa wykorzystywana jest głównie przez specjalistów poszczególnych dziedzin. Wszystkim natomiast pracownikom ogrodów botanicznych i arboretów polecić można gorąco bliższe zapoznanie się z wymienionymi opracowaniami całościowymi oraz wybranymi artykułami w różnych czasopismach. Z tych ostatnich na szczególną uwagę zasługuje „Bjulleten Głównego Botaniczkiego Sada SSSR” oraz „Gärtnerisch Botanischer Brief”, będąc kopalnią wiadomości praktycznych na wiele tematów interesujących wszystkie ogrody botaniczne.

Byłoby pożądanym, aby najważniejsze pozycje ogólne, dotyczące ogrodów botanicznych, były szerzej rozpowszechniane na różnych zebraniach, a być może nawet częściowo referowane. Ułatwiło by to opanowanie wiadomości z tego zakresu oraz doskonalenia metod zakładania, modernizacji i prowadzenia ogrodów botanicznych,

Dotychczasową literaturę z zakresu ogrodów botanicznych podzielić można na:

I. Opracowania całościowe

1. Teuscher H. 1940: „Program for an Ideal Botanical Garden” — Montreal

Pierwsza praca w literaturze światowej, obejmująca całościowo podstawowe zagadnienia związane z programem ogrodu botanicznego, charakterem najważniejszych działów ekspozycyjnych i nieekspozycyjnych oraz ich wyposażeniem umożli-

wiającym pełne funkcjonowanie ogrodu. Wiele zawartych tu myśli zachowało do dziś swą aktualność i może stanowić pomoc przy projektowaniu i prowadzeniu ogrodów.

2. Sokolov M. P. 1959: „Botaničeskije sady, osnova ich ustrojstva i planirovka” — Moskwa — Leningrad.

Podręcznik podający pełne dane dotyczące historii ogrodów botanicznych, ich projektowania, rodzajów ekspozycji, zagadnień technicznych związanych z ich budową, podstawowych obiektów kubaturowych itp. Mimo, że praca ta przygotowana została głównie dla potrzeb Związku Radzieckiego, większość zagadnień posiada charakter ogólny i może być wykorzystana również w innych krajach.

3. W języku polskim najnowszą pozycję z tej grupy stanowi: „Ramowy program budowy ogrodów botanicznych w Polsce” (Łukasiewicz A. 1978 Poznań), w którym poza światową historią rozwoju tych instytucji przedstawiono zadania, typy i organizację ogrodów botanicznych, etapy ich powstawania, program ogrodów oraz kryteria warunkujące ich dalszy rozwój.

4. Hyams E. 1969: *Great Botanical Gardens of the World*. Nelson — London
Zawiera opisy i liczne fotografie największych ogrodów botanicznych świata.

5. Reisigl H. 1980: *Blumen — Paradiese und Botanische Gärten der Erde*. Pinguin Verlag Innsbruck

Zawiera liczne fotografie, krótkie artykuły charakteryzujące florę poszczególnych części świata, krain lub zbiorowisk roślinnych oraz spis ogrodów botanicznych z podaniem ich obszaru i podstawowej kolekcji.

6. Międzynarodowy spis ogrodów botanicznych II wydanie, Flether H. R., Henderson D. M. i Prentice H. T. 1969:

International directory of botanical gardens II, wydany przez International Bureau for Plant Taxonomy, adres — 106, Lange Nieuwstraat, Utrecht, Netherlands.

Zawiera spis wszystkich ogrodów botanicznych świata wraz z krótką ich charakterystyką. Ponadto wymienia podstawowe kolekcje, w których specjalizuje się dany ogród oraz specjalizacje poszczególnych pracowników naukowych.

II. Czasopisma

A. Wydawnictwa międzynarodowe

1. *Taxon* — organ International Association of Botanical Gardens. Wydawca: Stafleu F. A. room 10.02., Tweede Transistorum, Uithof, Utrecht, Nederlande.

W artykułach ukazujących się sporadycznie porusza wybrane zagadnienia dotyczące ogrodów botanicznych, np. Thompson P. A. 1970: „Seeds banks as a means of improving the quality of seeds lists” — nr 19 str. 50 — 62.

Shulze — Motel W. 1970: „Gedanken über zukunfftige aufgaben der Botanischer Gärten” Bd. 19 Utrecht.

B. Specjalistyczne wydawnictwa z poszczególnych krajów

1. Trudy Glavnogo Botaničeskogo Sada — ukazało się 9 numerów, a od roku 1964 brak w sprzedaży. Zamieszczone były wyłącznie prace naukowe, związane z tematyką radzieckich ogrodów botanicznych.

2. Bjułeteń glavnogo botanicčeskogo Sada — ukazuje się od kilkadziesiątu lat, posiada charakter naukowy. Tematykę stanowią: Introdukcja i aklimatyzacja, florystyka i systematyka, fizjologia i biochemia, nasiennictwo, ochrona roślin, kwaciarstwo i tereny zieleni, cytoembriologia i kardiologia, ochrona świata roślinnego, genetyka, anatomia roślin, ekologia, morfologia, recenzje i bibliografia oraz informacje.

3. Bjułeteń botaničeskogo Sada — większych republik radzieckich np. Republiki Ukraińskiej, Republiki Armeńskiej i innych. Tematyka związana ściśle z profilem naukowym poszczególnych ogrodów.

4. Kew Bulletin — wydawany przez Royal Botanic Gardens Kew — London, w którym publikowane są głównie prace o charakterze naukowym.

4. Spravozdaj Botanických Zahrad CSSR, Pruhonice. Zawiera materiały z corocznie odbywających się konferencji w różnych ogrodach i arboretach Czechosłowacji, poruszając takie zagadnienia jak: zachowanie roślin rzadkich i ginących, rola dydaktyczna i wychowawcza ogrodów, kolekcje roślinne ogrodów i arboretów, ich organizacja itp.

5. Zur Problemen Botanischer Gärten — wydawane przez poszczególne ośrodki botaniczne NRD, w których odbywały się zjazdy ogrodów botanicznych. Tematyka różnorodna, obejmująca zadania ogrodów, charakterystykę poszczególnych ogrodów, uprawę roślin, zagadnienia dydaktyczne, aklimatyzację, fenologię itp.

6. Gärtnerisch Botanischer Brief — wydawany przez Arbeitsgemeinschaft Technischer Leiter Botanischer Gärten w Hamburgu RFN. O charakterze referatywnym i organizacyjnym. Tematyka różnorodna, związana z rolą ogrodów botanicznych, ich projektowaniem, budową, prowadzeniem, uprawą roślin, dydaktyką itd. Mimo że czasopismo to powstawało dla potrzeb RFN, obecnie obserwuje się iż dzięki jego istotnej dla wszystkich ogrodów treści oraz publikacjom również w językach francuskim i angielskim, a także sprawozdaniom ze zjazdów, wycieczek zagra-

nicznych oraz referowaniu najważniejszej literatury obcej — staje się czasopismem o międzynarodowym zasięgu. Wysoki poziom wielu artykułów oraz ich aktualność przemawia za tym aby czasopismo to znalazło się w każdym ogrodzie botanicznym.

7. Arboretum and Botanical Garden Bulletin — organ American Association of Botanical Garden and Arboreta. New Mexico State University las Cruces, New Mexico 88003 USA.

8. W Polsce dotąd brak wyodrębnionego czasopisma, poświęconego tematyce ogrodów botanicznych. Ukazujący się nieregularnie w Wiadomościach Botanicznych „Biuletyn Ogrodów Botanicznych”, ze względu na szczupłość miejsca, nie spełnia wszystkich zadań stawianych tego typu czasopismom.

C. Artykuły o tematyce ogrodów botanicznych zamieszczane w innych czasopismach

a. polskich np.

Szafer W. 1968: Czy ogrody botaniczne są tylko reliktem przeszłości historycznej? Kosmos S. A. z. 3, W-wa.

Łukasiewicz A. 1971: Problemy i funkcje współczesnych ogrodów botanicznych. Kosmos S. A. z. 3, Warszawa.

Charakterystyka polskich ogrodów botanicznych — zamieszczana w czasopiśmie Kwiaty, Warszawa.

Artykuły problemowe — zamieszczone w czasopiśmie Aura.

Łukasiewicz A. 1978: Problem budowy nowoczesnych ogrodów botanicznych w Polsce. Ogrodnictwo, 1978, 4, Warszawa

Łukasiewicz A. 1978: Konkurs na nowoczesny ogród botaniczny w Pawłowicach k. Poznania. Ogrodnictwo, 1978, 5.

Łukasiewicz A. 1979: Podstawy programowania ogrodów botanicznych. Ogrodnictwo nr 10, 1979, W-wa i inne.

Molski B. 1970: Zadania i cele współczesnego ogrodu botanicznego. Kosmos S. A. z. 2, Warszawa.

b. obcych np.

Apel J. 1969: Neue Aufgaben für die botanischen Gärten und ihre Pläne. Gärten und Landschaft nr 10, München

Ebel F. 1974: Ein Beitrag zur moderner Gestaltung botanischen Gärten in hochschuldidaktischer Sicht Teil 1—2, Wiss. Zeit. Univ. Halle, Math. Nat. Heft 1 u. 6

Irwin S. H. 1971: The role of the botanical Garden in the modern World. Garden Journal

III. Wydawnictwa własne poszczególnych ogrodów

a. popularnonaukowe

- Przewodniki po ogrodach, zawierające całość informacji o poszczególnych ogrodach.
- Foldery — obejmujące zagadnienie w wielkim skrócie.
- Opracowania fragmentaryczne — dotyczące działów (np. alpinarium), kolekcji roślinnych (np. drzewa i krzewy, rhododendrony, dęby, pierwiosnki, piwonie), roślin atrakcyjnych w poszczególnych porach roku itd.
- albumy
- fotografie
- przezrocza
- wydawnictwa jubileuszowe — o różnym charakterze i formie, zależnie od profilu ogrodu.

b. naukowe

- monografie opracowywane przez specjalistów danego ogrodu
- prace periodyczne — pracowników jednego lub wielu ogrodów czy arboretów danego kraju. Przykładem takim jest „Arboretum Kórnickie” — znany i ceniony rocznik, prezentujący działalność naukową tej instytucji. Prace takie ukazywały się również w Ogrodzie Botanicznym w Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu, Pruhonicach, Kopenhadze i innych.
- materiały zjazdowe — np. publikowane w ZSSR, na Węgrzech, w NRD i innych krajach.

Prof. dr hab. ALEKSANDER ŁUKASIEWICZ
Ogród Botaniczny Uniwersytetu im. A. Mickiewicza
ul. Dąbrowskiego 165, 60-594 Poznań

MIECZYŚLAW TOKARSKI
Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego

POWTÓRNE KWITNIENIE ROŚLIN W OGRODZIE BOTANICZNYM UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO

W okresie jesiennym obserwujemy nierzadko ponowne zakwitanie roślin wiosennych. Odnosi się to zarówno do form zdrewniałych, jak i do roślin trwałych, zielonych (bylin). W zasadzie nie jest to zjawisko powtórnego kwitnienia roślin, lecz